

Investitsiya loyihalarni moliyalashtirishda davlat va xususiy sektor xamkorligi

Investitsiya va innovatsiyalar kafedrasida assistent o‘qituvchisi Begmurodova Maftuna Kamoliddinovna

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada investitsiya loyihalarni moliyalashtirishda davlat va xususiy sektor xamkorligiga doir asosiy tushunchalar yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: Mamlakat infratuzilmasini, xususiy sektor, liberalizatsiya.

O‘tgan asrning 90-yillarida PPP (public-private partnership) atamasi vujudga keldi. Tushunchaning asl mohiyati shundaki, bunda davlat va xususiy sektor mamlakat infratuzilmasini yaxshilash va sifatli davlat xizmatlarini amalga oshirishda o‘zaro birlashadi. Bundan kimga foyda? Ikkala sektor alohida faoliyat yuritganda ham ulkan natijalarni qo‘lga kiritish mumkin, deguvchilar ham bor.

Xulosa qilishga shoshilmaslik lozim. Hukumat hamma sohalarga birday e‘tibor qaratib, ma‘lum miqdorda mablag‘ ajratishi imkonsiz. Shunday sharoitda iqtisodiyotni mustahkamlash, qator ijtimoiy sohalarni oyoqqa turg‘azish, shu orqali fuqarolar farovonligini oshirish vazifasi turibdi. Xo‘sh, ushbu vaziyatda davlat kimdan ko‘mak olishi mumkin? Albatta, moliyaviy jihatdan baquvvat bo‘lgan xususiy sektor mavjud vaziyatni yaxshi tomonga o‘zgartiradi. Sherikchilik nafaqat fuqarolar hayotini farovon qiladi, balki ikkala tomon uchun xarajatlarni kamaytirib, foyda oshishiga hissa qo‘shadi.

Jahon Bankining 2018 yil yakunlari bo‘yicha taqdim etgan hisobotlariga ko‘ra, dunyoning 135ta mamlakatida davlat-xususiy sherikchilik mexanizmlaridan foydalanib kelinmoqda. Umumiy investitsion loyihalarning 15-20 foizi aynan davlat-xususiy sherikchiligi hissasiga to‘g‘ri kelyapti. 1990-2012 yillar davomida ushbu jabhaga ajratiladigan o‘rtacha mablag‘ qiymati qariyb 200 mlrd. AQSh dollariga yetdi.

Eng avvalo, xarajatlar qisqaradi. Hisob-kitoblar shuni ko‘rsatadiki, davlat-xususiy sherikchiligi bo‘yicha loyihalarning umumiy xarajatlari, to‘g‘ridan-to‘g‘ri bitim bo‘yicha loyihalarga nisbatan 20-30 foizgacha qisqaradi. Bu nimaning hisobiga bo‘ladi? Davlat-xususiy sheriklik loyiha konsepsiyasini ishlab chiqish, unga ketadigan xarajatlarning chuqur tahlili, qulay hududni tanlash, malakali

mutaxassislarni jalb qilish barchasini o‘z zimmasiga oladi. Boshqacha aytganda, davlat xizmatlari bepul amalga oshiriladi. Xususiy sektor esa mavjud xavf-xatarni bo‘yniga olib, loyihani moliyalashtiradi. Eng asosiysi, davlat ushbu loyihalarni tartibga solishda o‘z vakolatlarini saqlab qoladi. Davlat-xususiy sheriklik loyihalarida davlat tomonidan qo‘shiladigan hissa xususiy sherik majburiyatlari orqali qoplanadi.

Davlat xususiy sherikchiligining yana bir ijobiy jihatlaridan biri iqtisodiyotni raqobatbardoshligini ko‘tarishdir. Xususiy tomon raqobatdoshlaridan ko‘ra ko‘proq foyda olish maqsadida bozordagi talabni sinchkovlik bilan o‘rganadi. Natijada, xizmat sifatini oshirishga intiladi. Eng muhim jihati shundaki, xususiy sektor davlatga qaraganda tashabbuskorona fikrlaydi.

Hozirgi kunda davlat sektori va xususiy sektorning o‘zaro hamkorlikdagi faoliyati bozor iqtisodiyotining ajralmas sharti bo‘lib xizmat qilmoqda. Davlat va biznesning bunday o‘zaro hamkorligining shakllari va uslublari bozor munosabatlari sharoitining yetilganlik darajasiga va uning milliy xususiyatlariga bog‘liqdir. Qayd etish lozimki, bunda davlat hech qachon umummilliy manfaatlar bilan bog‘liq bo‘lgan ijtimoiy mas‘uliyatli funksiyalarini bajarishdan ozod bo‘lmaydi. O‘z navbatida biznes ham jamiyat boyligining yaratilishi va iqtisodiyot rivojlanishining manbasi va asosi bo‘lib qolaveradi.

So‘ngi o‘n yillikda rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotida davlat va xususiy sektorning o‘zaro hamkorlik faoliyati mutlaqo yangi bosqichga ko‘tarildi. So‘z ilmiy adabiyotlarda "Davlat va xususiy sektor hamkorligi" (ingl. PPP - public-private partnership) deb ataluvchi davlat va biznesning o‘zaro hamkorlik munosabatlari to‘g‘risida bormoqda. Tadqiqotdagi nazariy tahlil umumiylikdan xususiylikka qarab amalga oshirilgan: konsessiya davlat va xususiy sektor hamkorligidan kelib chiqqan holda ko‘rib chiqiladi va u o‘z navbatida aralash iqtisodiyot nazariyasining asosiy elementlaridan biri bo‘lib hisoblanadi. Bunday yondashuv zamonaviy aralash iqtisodiyot aloqalarining murakkablashuvi va liberalizasiya jarayonlaridagi konsession munosabatlarining muhimligi haqidagi nazariy farazni tasdiqlash imkonini beradi. Shu o‘rinda qayd etish lozimki, ilmiy adabiyotlarda hali konsession faoliyatning iqtisodiy muammolariga, ayniqsa, tabiiy monopoliya va infratuzilma tarmoqlarida yetarlicha e‘tibor berilmayapti.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Varnavskiy V.G. Partnerstvo gosudarstva i chastnogo sektora: formw, proyektw, riski. -M.: Nauka, 2005.
2. Varnavskiy V.G. Konsessionny mexanizm partnerstva gosudarstva i chastnogo sektora. M.: MONF, Institut mirovoy ekonomiki i mejdunarodnbix otnosheniy RAN, 2008.
3. Maksimov V.V. Gosudarstvenno-chastnoye partnerstvo v transportnoy infrastrukture: kriterii osenki konsessionnbix konkursov / V.V. Maksimov. - M.: Alpina Pablisherz, 2010.
4. Yevenko V.V. Gosudarstvenno-chastnoye partnyorstvo: alyans skipetra i kapitala. V.V. Yevenko, V.Yu. Soldatenkov // Vestnik Bryanskogo gosudarstvennogo texnicheskogo universiteta, № 3, 2008.
5. Xomyachenko O.N. Peredacha v konsessiyu infrastrukturbix ob'yektov, naxodya^ixsya v sobstvennosti goroda, kak forma chastno-gosudarstvennogo partnerstva, Vestnik Rossiyskoy Akademii Yestestvennw Nauk, №2, 2010
6. Vilisov M.V. Gosudarstvenno-chastnoye partnerstvo: politiko-pravovoy aspekt, Jurnal "Vlast", №7, 2006

Research Science and Innovation House